

Nominerad nr 1: Spannmålsanläggningen på Hviderup

Uppskalning under nytt skal

Utmed Kävlingeån ligger det anrika godset Hviderup i en känslig miljö med byggnader från 1600-talet och framåt. Där har företaget Hviderups Gods under ledning av inspektorn Erik Olsson bland nytt och gammalt uppfört en modern spannmålsanläggning.

AV LENNART WIKSTRÖM
FOTO AGNETA LILLIEHÖÖK

Vår gamla spannmålsanläggning var från 1950-talet, visserligen med förbättringar gjorda över tiden och med ett nyare planlager, men inlastning, tork och logistik började bli flaskhalsar och vi behövde något större och modernare”, berättar Erik Olsson, inspektör på Hviderups gods strax utanför Eslöv i Skåne.

”Vi skissade på en helt ny anläggning på en angränsande gård men när vi började titta närmare på kostnader och övrig hantering bestämde vi oss för att utgå från den befintliga som ligger mitt

i godsets brukningscentrum. Här fanns ju redan körvägar, halmpanna och all elinfrastruktur.”

Med hjälp av Jan Malmgren, Agrobolaget, började Erik skissa på olika lösningar och sedan kopplade han även in Stefan Ströms Bygg AB när det började bli dags att ta fram ritningar och konstruktionslösningar.

BEFINTLIGA SILOR

”Vi utgick från de befintliga betongsilorna – de var rejält tilltagna med en lagringskapacitet på 800 ton och de skulle dessutom ha blivit mycket kostsamma att riva. I den befintliga servicedelen gjorde vi nya dragningar för transportörer och gjorde även plats för en ny spannmålsrens. De gamla tornen fick helt ny teknik för fyllning, luftning och tömning. Till det satte vi in kapacitet att lagra ytterligare 850 ton och byggde ett nytt utrymme för tömning och lastning med två nya utlastningsfickor.”

KVADRATISK BYGGNAD

Genom att de gamla betongsilorna byggdes in krävdes en rejäl höjd – den nya byggnaden som innesluter både de gamla och nya silorna blev i princip kvadratisk och 26 meter hög.

”Och då fick vi ändå göra en kompromiss med en takkupa över de gamla silorna för att inte behöva lägga på ytterligare tre meter på höjden.”

FULL KAPACITET

Inklusive planlagret på 2500 kan gården nu lagra sammanlagt cirka 4150 ton, vilket i princip räcker till skörden från gårdens samlade areal på 800 hektar. Där emot har kapaciteten i mottagning och torkning fördubblats till cirka 100 ton i timmen, vilket kom väl till hands när anläggningen togs i bruk hösten 2023.

”Vi påbörjade bygget året innan och fick då sälja det mesta vid skörd. Målet var att kunna vara i drift till skörd 2023, vilket vi klarade, även om de sista plåtarna kom på plats först vid årsskiftet 2023–2024”, berättar Erik.

I den ”nygamla” delen lyftes en spannmålsrens in som har kapacitet att rensa all spannmål innan inlagring. Den kommer också att användas för rensning av exempelvis malkorn och där har Erik även möjlighet att rensa åt andra som vill försäkra sig om bästa kvalitet vid leverans.

VIKTIGT ATT BEVARA MILJÖN

”Förutom kraven på arbetsmiljö har vi egentligen inte haft några begränsningar.

Trots att godset har mycket gamla anor och torkanläggningen ligger intill ett hus från slutet av 1700-talet finns det inga restriktioner när det gäller kulturmiljön – inte utöver dem som ägaren Gustaf Ramel sätter upp, och han är mycket noga med att bevara helheten och miljön.”

”Det har gjort att vi exempelvis valt en grunddel med betongelement som har samma färg, struktur och form på fönster som intilliggande ridhus och maskinhall. Dessutom har vi som ren dekoration lagt till imitationer av vädringsluckor på plåtfasaden för att efterlikna ett äldre spannmålstorn.”

ANKNYTER TILL DET GAMLA

Intill in- och utlastningsdelen ligger direkt angränsande ett magasin uppfört i tegel år 1790 av nuvarande ägarens anfader – populärt kallad ”Bygge-Hans” för alla de projekt han genomförde på alla gårdar han hade i sin ägo.

Betongelementen har också profilerade hörn där lyktor i klassisk stil smakfullt placerats.

HALVA KOSTNADEN

”Kostnaderna var en anledning till varför vi valde att bygga på plats och det gjorde att vi kom undan med ungefär halva beloppet jämfört med att bygga helt nytt på en ny plats. Då fick vi ändå lägga cirka tre miljoner på en platta som kunde ta upp de krafter som den höga byggnaden utsätter den för”, berättar Erik.

SOM PLANERAT

”Vi har fått en riktigt modern anläggning med både nytt och gammalt, och vi har lyckats få den att passa in i en känslig miljö”, konstaterar Erik nöjt. ”Både tids- och kostnadsmässigt har det mesta gått som planerat, vi har inte behövt backa på något, möjligen med undantag för några små detaljer.” ●

”Kostnaderna var en anledning till att vi valde att bygga på plats. Det blev ungefär halva beloppet jämfört med att bygga helt nytt på en ny plats”, berättar Erik Olsson, Hviderup.

Den gamla anläggningen har integrerats i den nya.

Magasinet från 1790 har fått en ”nära anhörig”.

Linjering och färgsättning ansluter till befintliga byggnader.

Spannmålsanläggningen på Hviderup

Byggår: Byggstart hösten 2022, klart vid årsskiftet 2023–2024

Beskrivning: Ny tornliknande spannmålsbyggnad för lagring och rensning.

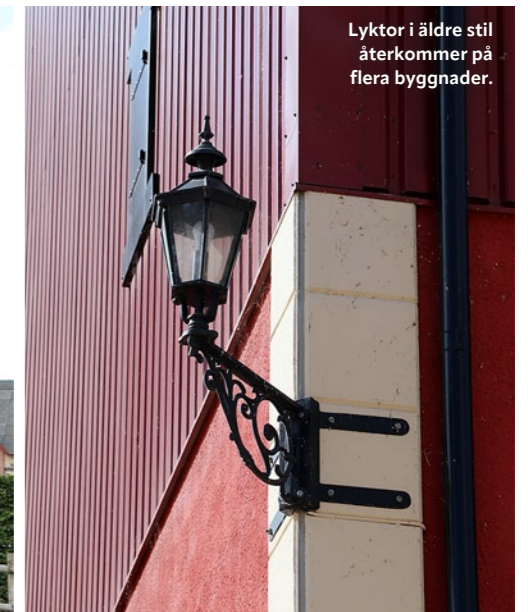
Projektering och planering: Agrobolaget, Bredgatan Arkitekter AB och Erik Olsson, Hviderups Gods AB.

Entreprenörer: Agrobolaget, Structor, Stefan Ströms Bygg AB, Tvåpersschakt AB, Elmontage i Eslöv AB och Elbe Automatic AB.

Byggnadsmaterial: Bärande konstruktion i stål, fasad av betongelement och plåt, tak i plåt.

Storlek: 20 x 22 meter, 26 meter högt

Kostnad: 25 miljoner kr

Fler bilder finns på www.lantbruketsaffarer.se och i den digitala utgåvan.

Fyra stall placerade i samma vinkel sett från landsvägen med gavlarna i blickfånget.

Placeringen är idealisk

Ibland är det bra att tvingas tänka utanför ramarna. Det fick Christoffer Johansson och hans far Hans erfara när de blev hindrade att bygga ut produktionen vid den befintliga gården. Idag har gården fått ett nytt brukningscentrum för 730 årskor med rekrytering och kalvar.

AV LENNART WIKSTRÖM
FOTO AGNETA LILLIEHÖÖK

Ibland behövs det någon annan som talar om för en att du ska bygga någon annanstans, säger Christoffer Johansson, Vankiva gård strax norr om Hässleholm. "Vi sökte redan 2012 och fick miljötillstånd för att bygga för det antal kor som vi hade areal till och landade på 730 årskor. Men när vi skulle bygga vid det gamla brukningscentrumet vid gården fick vi nej. Antingen var det grannar som klagade, eller så fungerade det inte med järnvägen eller vägen. Så vi fick tänka helt nytt."

GRUSTAGET RÄDDNINGEN

På andra sidan väg och järnväg låg ett gammalt grustag som planterats igen och Christoffer och hans far Hans började laborera med att bygga ett helt nytt brukningscentrum där.

"Då gick det vägen, vi tog fram ritningar och en byggnadsplan och i december 2018 satte vi igång med bygget. I november 2019 stod det klart och vi gick från 280 till 730 årskor, varav 600 mjölkar kontinuerligt."

Ritningarna gjordes med hjälp av DeLaval och leverantören Abetong samt entreprenören Tomas Nilssons Bygg Vessigebro AB, som blivit något av en specialist på att bygga mjölkstallar.

BYGGT FÖR ATT HÅLLA

"Vi hade varit runt på en del andra anläggningar och tittat, det gällde främst logistiken kring mjölkningsskarusellen som vi behövde lära oss mer om", säger Christoffer. "När det gällde utformningen ville vi bygga för att det ska hålla länge och att det ska se snyggt ut. Gavlarna är lite av gårdens skyltfönster, och därför var utformningen av dem viktig. Vi ville också linjera dem så att de låg parallellt med landsvägen."

Materialvalet är gjort för att det ska

hålla med isolerade tak, betong där korna ska gå, stål i stommen och plåt på väggar och tak. Eftersom bygget var helt nytt och på en ny plats kunde alla lösningar med logistik och teknik optimeras.

SMARTA ENERGIÖLSNINGAR

"Vi har satsat på LED-belysning rätt över. Alla pumpar har frekvensstyrning och kylningen av mjölken som tillsammans med mjölkningsskarusellen är den stora energislukaren, görs med dricksvattnet som kylv mjölken innan det går till korna. Det tillsammans med snabbkylning av mjölken från karusellen till tank gör att vi kan tömma tanken samtidigt som vi mjölkar."

När vi besöker gården är ytterligare två huskroppar på gång att byggas med tak och delar av fasaderna på plats.

"Vi bygger två stallar till, ett för sinkor och ett för kalvar, som fram till nu har gått kvar i de gamla byggnaderna på gården", berättar Christoffer. "Det gör att vi får bättre logistik och även bättre miljö för djuren. När det är klart återstår bara ungdjuren..."

LYFT AVKASTNING OCH DJURHÄLSA

Han är mycket nöjd med satsningen, vilket också framgår av investeringen i de nya husen.

"Det är egentligen inte något jag skulle gjort annorlunda nu jämfört med när vi byggde", säger Christoffer. "Vi har fått ett lyft i avkastningen trots att vi behövde köpa in omkring 400 djur när vi flyttade in. Djurhälsan är också bättre, djuren är lugna och harmoniska och trivs bra. Sedan vi flyttade in har jag inte behövt penicillin-behandla en enda ko. Nu är målet att jobba vidare med att få korna att mjölka lite längre och få ner rekryteringen."

Det är ändå inte värre än att Christoffer har överskott på kvigor och sålde 150 livdjur förra året. Till seminering används 30 procent köttassperma till förstakalvare och könsorterad sperma för rekrytering.

TÅL ATT SYNAS

Placeringen av byggnaderna gör att de tilltagna dimensionerna knappast märks. I söder döljs byggnaderna av resterande skog i det igenplanterade grustaget och byggnaderna ligger också lägre än den ursprungliga gården, vägen och järnvägen.

"Placeringen är egentligen idealisk", säger Christoffer. "Vi har fått ett nytt brukningscentrum där vi med undantag för foderhanteringen och ungdjuren har samlat allt som har med mjölkproduktionen att göra på ett ställe."

Christoffer berättar också att de tar emot många studiebesök, både av kollegor och allmänhet. De vill kunna visa upp verksamheten.

Praktiskt och enkelt ska det vara. Hårdgjorda ytor längs med ytterväggarna.

Ovanpå personalutrymmet i gaveln på mjölknings- och kalvingsbyggnaden har Christoffer också förberett för besöks- och kursutrymmen.

"Vi har ett samarbete med Jordbruksverket när det gäller vidareutbildning av distriktsveterinärer, och då behöver vi lite bättre utrymmen för dem."

ENKEL EKONOMI

Ekonomi är viktig.

"Men den får inte bli för komplicerad. Rune Andersson på Mellby gård brukar säga att det handlar om att plus ska vara större än minus. Har du pengar på banken har du också råd. Vi har även en tuff avskrivningsplan, sedan starten har vi kunnat skriva av halva investeringen, vilket också skapat utrymme för att göra de nya satsningarna. Dessutom lyckades min far göra mig helt ointresserad av maskiner, vilket gör att jag med gott samvete kan köpa in merparten av alla maskintjänster. Jag har bra samarbeten med grannar och en maskinstation, vilket gör att jag kan koncentrera mig på att driva och utveckla företaget."

PLATS FÖR EXPANSION

Christoffer levererar till Skånemejerier och merparten av mjölken går till tillverkning av ost i Kristianstad. Samtidigt har Skånemejerier ett överskott och

Ljus och luftig miljö vid mjölkkarusellen.

"Vi ville bygga för att det ska hålla länge och att det ska se snyggt ut. Gavlarna är lite av gårdens skyltfönster, därför var utformningen av dem viktig", säger Christoffer Johansson, Vankiva.

exporterar idag. Men det hindrar inte Christoffer från att ha nya planer.

"När vi byggde ligghallen förberedde vi också för en lika stor hall till norr om den befintliga. Så det finns utrymme för ytterligare expansion, men just nu handlar det om att bli klar med de nya byggnaderna och vässa produktionen ytterligare. Sedan får vi se om växer ytterligare", avslutar Christoffer. ●

Väggar och fönsterkarmar av plåt, underhållsfritt.

Nytt brukningscentrum på Vankiva gård

Byggår: 2018–2019 samt 2024

Beskrivning: Nybyggnad av ligghall, mjölknings- och kalvningsstall, gödselbrunn och tillkommande sinko- och kalvstall på ny plats.

Projektering och planering:

Christoffer Johansson och DeLaval i samarbete med underleverantörer.

Leverantörer: Abetong, DeLaval, LR-Teknik, Tomas Nilsson Bygg Vessigebro AB.

Byggnadsmaterial: Betongplatta, stålstomme, stålfasad och isolerat tak med stål.

Storlek: Ligghall 155 x 37 m, mjölknings- och kalvningsstall 96 x 28 m. Sinkostall 66 x 33 m. Kalvstall 66 x 28 m.

Kostnad: Etapp 1 färdigställd 2019: 45 miljoner kr inklusive gödselbrunn och plansilor.

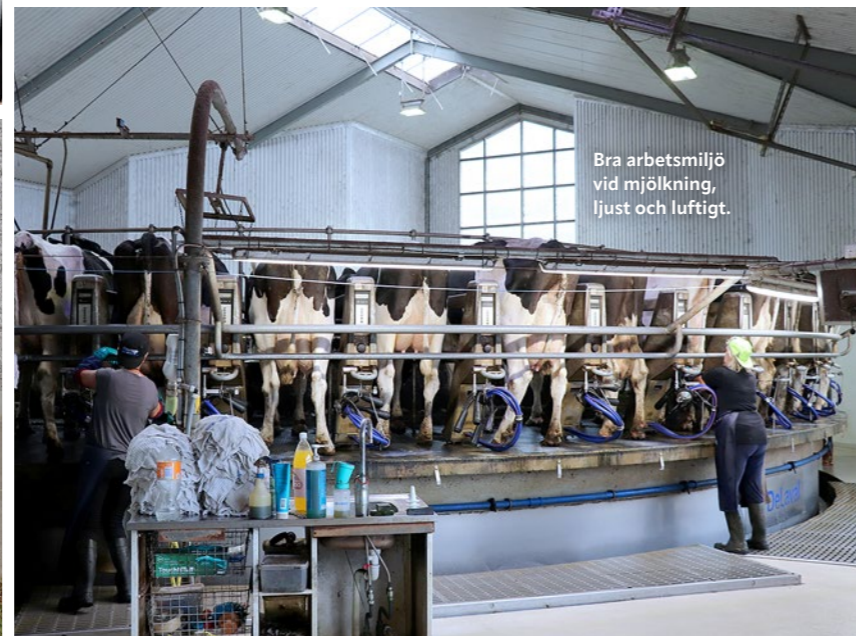
Etapp 2 färdigställs under 2024 och 2025: 17 miljoner kr.

Gaveln på mjölk- och kalvningsstallet med personalrum och mjölkkrum. Det är förberett för möteslokaler på andra våningen.

Djupströvbädd i kalvningsstallet. Utsikt mot de nya byggnaderna för sinkor och kalvar.

Bra arbetsmiljö vid mjölkning, ljus och luftigt.

All logistik och teknik har optimerats, det är körbart överallt. Detta är gaveln på ligghallen.

Vindmätare och belysning. Alla tak är isolerade.

Ligghallen är uppdelad i fyra avdelningar. Körbart foderbord med en bro över förbindelsegången vilken fälls upp och öppnas när korna ska till mjölkning.

Öppet foderbord i kalvningsstallet.

Kondensvatten från kylrummet leds ut i dagvattenavloppet.

Genomgående är det betong där korna går, stål i stommar och plåt på väggar och tak. Ljusinsläpp ger en behaglig miljö.

Dubbla rader med kalvhyddor, placerade i lä mellan husen.

Till vänster i bild, förbindelsegången mellan stallarna.

Ett stall för sinkor och ett för kalvar håller på att byggas. Helt i stil som övriga byggnader.

Fler bilder finns på www.lantbruketsaffarer.se och i den digitala utgåvan.

Nytt reste sig ur askan

En gårdsbrand är förstås en förfärlig händelse, men Magnus Carlsson på Säfstaholms gård utanför Vingåker visar att det går att gå starkt även ur en sådan händelse.

AV LENNART WIKSTRÖM

Mitt under skörden 2021 hände det som inte fick hända. Spannmålstorken på Säfstaholm utanför Vingåker började brinna. Magnus Carlsson som tagit över gården efter sin far Leif hade blivit kidnappad för sin sven-sexa och var på annan plats där han gav golflektioner på tyska iförd lederhosen och tyrolerhatt. Han kunde inte göra något åt saken och frågan är om han kunnat göra så mycket även om han varit på plats.

Tork och lastfickor låg i direkt anslutning till och inne i en äldre gråstenslänga som snabbt tog eld. Elden spred sig vidare till det intilliggande vagnslidret och den gamla lagården. Brandkåren insåg snabbt att de inte kunde göra så mycket åt de byggnader som redan brann utan

koncentrerade sig på att rädda det gamla spannmålsmagasinet i trä som låg bara fem meter från det brinnande stallet.

SOM EN RUIN

När allt var över stod de gamla gråstensmurarna kvar och takplåten låg som sjuk av mjuka lasagneplattor på det som varit byggnadernas golv.

”Det var rejält skadat, murarna liknade mest en gammal klosterruin”, berättar Magnus. ”Vi startade en dialog med försäkringsbolaget som talade om funktion och vi såg framför oss att resterna skulle rivas och det skulle byggas nytt. Men ganska snart blev vi överens om att det bästa vara att försöka återställa de gamla byggnaderna och återskapa miljön.”

UNIKA BYGGNADER

För byggnaderna är unika, i alla fall i den delen av landet. De uppfördes efter skånsk förebild i mitten av 1800-talet av dåvarande ägaren Gustaf Trolle-Bonde, som också ägde Trolleholms gods i Skåne. De var uppförda i gråsten med detaljer i tegel och murbruket mellan stenarna dekorerat med svart sten, vilket i de skånska originalen ofta är flinta.

Den ena längan, den så kallade logen, är 85 meter lång och cirka 17 meter bred.

Den andra längan som varit mjölkstall var förlängd med ytterligare 30 meter. Vid tidpunkten för branden användes logen till spannmål samt en del halm och stallet till allmän förvaring. Logen ligger längs en sluttning och hade före branden en halv källarvåning mot norr.

TUDELAT

”Vi tog hjälp av Mia Lundkvist, Svalsta Byggekonsult, som hjälpte till med ritning och underlag för upphandling och arbetet tog sin början efter sommaren 2022.”

Återuppbyggnaden kom att delas upp i två delar, dels den nya torken, dels återställandet av de gamla gråstensbyggnaderna.

”Vi tog själva tag i arbetet med torken efter att ha hittat en lösning med försäkringsbolaget. Istället för att bygga ihop den med den gamla logen placerade vi den en bit ifrån och för att frikoppla jordbruket som är utarrenderat från de gamla byggnaderna valde vi även att uppföra fyra separata lagringssilor.”

NYTT ANSIKTE

Som ersättning för det gamla vagnslidret som stod på planen mellan gråstenslängorna byggdes ett nytt mot infarten till gården i förlängningen av torken.

Den gamla verkstaden som låg mitt emot där den nya torken ligger, revs och en ny verkstad placerades närmare den gamla maskinhallen och gårdens halmpanna.

”På så sätt fick gården ett helt nytt ansikte. Den fina frontespisen på logen blev synlig och uppfarten blev fri och lämnade betydligt bättre plats för in ut leveranser till torken”, konstaterar Magnus.

FIÄRRVÄRME

”När vi planerade torken förberedde vi den för en dubbel flispanna, men under arbetets gång hade vi kontakt med fjärrvärmebolaget”, berättar Magnus. ”Torken ligger knappt 100 meter från ett område med flerbostadshus och det visade sig vara en ganska enkel sak att ansluta torken till samhällets fjärrvärmenät.”

Idag används alltså ingående vatten från fjärrvärmeanläggningen med en temperatur på 80 grader, där torkluften i två steg värms upp till motsvarande temperatur och går direkt in i torken.

”Den lösningen blev en vinst för både oss och fjärrvärmebolaget. Vi frigjorde yta till ett bättre styrrum och slapp en panna med skrymmande bränsle som kräver en massa skötsel samtidigt som fjärrvärmebolaget fick bruk för sin anläggning när samhället i övrigt inte har något större värmebehov.”

Samtidigt anslöts även gårdens tre bostadsbyggnader till fjärrvärme.

SJÄLVBÄRANDE STOMME

Arbetet med att återställa de gamla gråstensmurarna blev mer grannliga. Innanför murarna gjöts ett golv och en självbärande stomme i limträ restes för att inte belasta murarna med den taklast som de nya taken med lertegel skulle medföra. I logen som hade haft ett souterängplan fylldes detta ut med en lösning som också den innebar att väggarna inte kom att belastas mer. Lite förenklat kan man säga att idag får de klara att bära sin egen vikt. Nog så.

”På utsidan av gråstensmurarna fick vi återställa murade fogar på stora delar av fasaden och det var också det arbete som tog längst tid. Vi hade slutbesiktning i december förra året och de sista justeringarna av fasaden gjordes nu i vår.”

NÖJD OCH STOLT

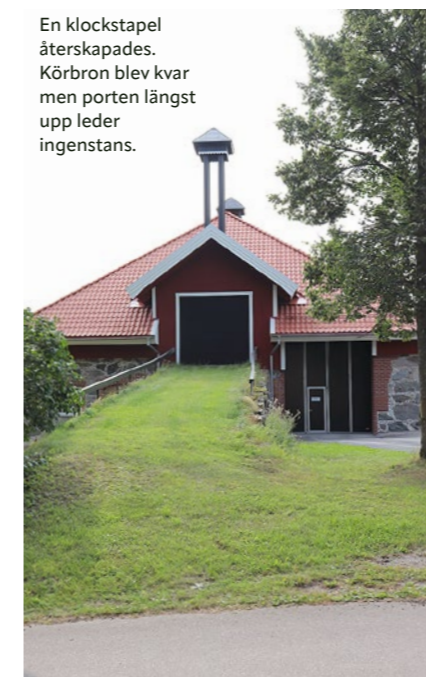
Magnus är tydligt nöjd med – och stolt över – hur det som började som en olycka nu ändå slutat väl. I samband med återuppbyggnaden kunde verksamheterna på gården renodlas, då båda längorna och det gamla spannmålsmagasinet inte längre ingår i arrendet och disponeras i fortsättningen av Magnus själv. Det är

”Gården fick ett helt nytt ansikte. Den fina frontespisen på logen blev synlig och uppfarten blev fri och lämnade betydligt bättre plats för in ut leveranser till torken”, konstaterar Magnus Carlsson, ägare av Säfstaholm.

fantastiska lokaler med stor potential, logen på cirka 1 500 kvadratmeter och stallet på 2 000 kvadratmeter.

”I dagsläget hyr vi ut uppställningsplatser i stallet, medan vi inte riktigt bestämt oss för vad vi ska göra med logen. Tyvärr ligger vi lite för långt från Stockholm för att kunna utnyttja lokalerna till större evenemang eller hyra ut dem till kontor”, konstaterar Magnus. ”Men vem vet? Kanske kan man locka konsertbesökare till en lada med gångavstånd till tåget.” ●

En klockstapel återskapades. Körbron blev kvar men porten längst upp leder ingenstans.

Inget har lämnats åt slumpen, stuprör och hängrännor är förzinkade.

Frontespisen på den norra logen. Dörren och de två fönsterluckorna i bottenplan är bara utsmyckning idag.

Återuppbyggnad av loge, stall och spannmålsanläggning på Säfstaholm

Byggår: 2022–2024

Beskrivning: Återuppbyggnad av brandskadade grästenslängor, nybyggnad av spannmålstork, lager, vagnslider och gårdsverksstad.

Projektering och planering: Svalsta Byggkonsult i samarbete med Magnus Carlsson, Säfstaholm.

Underentreprenörer: Novab AB (bärande golv, stomme och tak i grästenslängor samt vagnslider), TA Gräv (rivning, schaktarbeten), Akron AB och Agrobolaget (tork och spannmålssilor), Fasadteknik AB (mur och putsarbeten).

Byggnadsmaterial: Limträbalk, brädfodring, lertegel (grästenslängor). Betong, stålstomme, brädfodring, plåttak (tork). Betong, limträstomme, brädfodring, plåttak (vagnslider). Betong, stålstomme, isolerade sandwichelement, plåttak (gårdsverkstad).

Storlek: Stenloge 85 x 17 meter, stallbyggnad 115 x 17 m, gårdsverkstad 1 000 kvadratmeter.

Kostnad: Sammanlagt 90 miljoner kr, varav cirka två tredjedelar på återställande av loge och stallbyggnad.

Försäkringsbolag: Dina Försäkringar

Idag ligger vagnslidret i förlängningen av torken.

Limträbalkar bär upp vagnslidret, väl tilltagna portar gör utrymmet användbart till stora maskiner.

Frontespisen på den södra längan har en imponerande höjd.

Det gamla spannmålsmagasinet var den enda byggnaden i trä som räddades från lågorna.

Den enda bevarade träporten med låsanordning och beslag.

Den gamla grästensmuren är reparerad och påbyggd (det ljusa murpartiet). Utrymmet mellan muren och taket är inklätt i trä.

Den nya torken och lagringssilorna separerades från de gamla byggnaderna, detta för att frikoppla jordbruket som är utarrenderat.

Det var igenom det runda hålet som torkluften från flispannan skulle gå. Så blev det inte, istället anslöts anläggningen till fjärrvärmeverket.

Grästensmurarna har skånsk förebild med detaljer i tegel och svarta stenar i murbruket.

Den gamla körbron har ingen funktion idag utan har bevarats som ett byggnadsminne. De nya taken är av lertegel.

Det gamla vagnslidret låg mellan grästenslängorna vilket gjorde att elden kunde sprida sig. Idag är det gräsmatta.

Porten på gaveln har moderna mått. Utbyggnaden ovanför är nyttillverkad, formen är samma som på vagnslidret.

Limträbalkarna är självbärande, de vilar helt på bottenplattan. Ingen tyngd ligger på stenmurarna.

Fler bilder finns på www.lantbruketsaffarer.se och i den digitala utgåvan.

Fler bilder på de nominerade gårdarna

Nominerad nr 1: Spannmålsanläggningen på Hviderup.

Nominerad nr 3: Loge, stall och spannmålsanläggning på Säfstaholm.

Nominerad nr 2: Nytt brukningscentrum på Vankiva gård.

Erik Olsson, Hviderup.

Christoffer Johansson, Vankiva.

Magnus Carlsson, Säfstaholm.

Vi önskar alla våra nominerade lycka till!